

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lea Mišmaš

Odnos med duhovniškimi zlorabami otrok in
sekularizacijo na Irskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lea Mišmaš

Mentor:izr. prof. dr. Marjan Smrke

Odnos med duhovniškimi zlorabami otrok in
sekularizacijo na Irskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Odnos med duhovniškimi zlorabami otrok in sekularizacijo na Irskem

Vrsto let je Republika Irska veljala za eno izmed najbolj religioznih držav na svetu. Vendar smo v zadnjih petdesetih letih priča velikemu padcu deleža pripadnikov katoliške vere, največjo odgovornost za to pa nosi sama rimskokatoliška cerkev, katere člani so s spolnim nasiljem tako spodkopali vero in zaupanje ljudi v to ustanovo, da je le-ta na Irskem zakorakala v globoko krizo. V diplomski nalogi sem se lotila vprašanja, zakaj je ravno na Irskem toliko zlorablajočih duhovnikov, in želela ugotoviti, kako sta proces sekularizacije in razkritje duhovniških zlorab otrok medsebojno povezana ter kako je to vplivalo na samo religioznost prebivalstva. Z analizo zgodovine in irske religijske strukture sem se želela približati razumevanju izvora, razvoja in pomena spolnih zlorab otrok med duhovniki ter poiskati dejavnike, ki bi pojasnili, zakaj se religijska podoba Irske tako zelo spreminja.

Ključne besede: Irska, katoliška cerkev, duhovniki, spolne zlorabe, sekularizacija.

The relationship between child abuse among priests and secularization in Ireland

For many years, the Republic of Ireland was considered to be one of the most religious countries in the world. However, over the last fifty years we have witnessed a significant drop in the number of those who consider themselves as Catholics. The greatest responsibility for this rests on the Roman Catholic Church, whose employees have undermined people's faith with sexual violence. This is the reason why the Church of Ireland is in deep crisis. The thesis tries to determine why there are so many cases of sexual abuse by priests in Ireland and point to the connection between the process of secularization and abusive priests and how this affects the religiosity of the population. Moreover, I analysed the history and Irish religious structures to gain a thorough understanding of the origins, development and significance of sexual abuse among the clergy. I also searched for the factors that could explain why the religious image of Ireland has been changing so dramatically.

Key words: Ireland, Catholic Church, priests, sexual abuses, secularization.

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IRSKA: RELIGIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI.....	7
2.1	Irska pred osamosvojitvijo.....	8
2.1.1	Osamosvojitvev in leta po osamosvojitvi.....	11
2.2	Spolnost in družbena kontrola na Irskem.....	13
3	SPOLNE ZLORABE V RKC IN NJIHOVA RAZKRITJA.....	15
3.1	Spolne težave, motnje in zlorabe duhovnikov.....	17
3.1.1	Razvoj zlorabe.....	20
3.1.2	Irske posebnosti.....	22
4	SEKULARIZACIJA.....	25
4.1	Sekularizacija na Irskem.....	25
4.1.1	Verska sestava na Irskem.....	28
5	KULTURNI (UMETNOSTNI) POJAVI, KI KRITIČNO PRIKAZUJEJO SPOLNE AKTIVNOSTI V CERKVI.....	32
5.1	Knjiga <i>Zlorabe, molk in laži: spolno nasilje v irski katoliški cerkvi</i>	32
5.2	Dokumentarni film <i>Spolni zločini in Vatikan (Sex crimes and the Vatican)</i>	33
5.3	Film <i>Sestre magdalenke</i>	35
6	ZAKLJUČEK.....	37
7	LITERATURA.....	39

1 UVOD

»Isti prsti, ki so mi zjutraj ponujali hostijo, so ponoči zlorabljali moje telo. Roki, ki sta čez dan držali molitveno knjigo, ko sem prišla k spovedi, sta naslednji dan fotografirali moje razgaljeno telo« (Grgič 2012).

Tako se svoje izkušnje spominja Gregoriana, ki jo je duhovnik kot majhno punčko zlorabil, ko se je zdravila v dublinski bolnišnici. Čeprav Irska danes velja za gospodarsko močno državo in za popotnike izredno priljubljeno destinacijo, se za njeno privlačno zunanostjo skriva kar nekaj temačnih skrivnosti. Nekateri mediji skušajo to in njej podobne zgodbe olepšati in ljudem ne kažejo realne slike, zato se marsikdo ne zaveda, kako zelo problematično je spolno nasilje duhovnikov nad otroki. Ne glede na to, da je takšno nasilje najbolj izrazito v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA), se pri tem pogosto spregleda dejstvo, da so v številne ameriške afere vpleteni prav irski duhovniki. S tem problemom se je srečal raziskovalni novinar Joe Rigert in se lotil preiskovanja zadeve, pri tem pa ga je pot zanesla na Irsko, kjer je spoznal tudi temačno stran tega lepega otoka. Svoja odkritja in razmišljanja je nato opisal v knjigi *Zlorabe, molk in laži*, ki opisuje spolno nasilje nad otroki v irski katoliški cerkvi. Po branju te knjige sem se odločila, da tematiko obravnavam tudi sama v svojem diplomskem delu.

Očitno je, da cerkveno kulturo celibata spremljajo dvoličnost, sprenevedanje in molk, saj duhovniško »pridiganje« o družinskih vrednotah in obsojanje ne le homoseksualnosti, temveč tudi povsem normalnega spolnega življenja mladih parov, spremljajo primeri spolnega razvrata v sami rimskokatoliški cerkvi (v nadaljevanju RKC). Pri tem pa se lahko vprašamo, kako je mogoče, da je v instituciji, kot je cerkev, sploh lahko vsa ta leta prisotno spolno nasilje. V veliki meri se odgovor skriva med samimi zaposlenimi v tej instituciji. V največ primerih gre namreč za kolektivno dejanje spolnega delikta, za katerega ve večina osebja. Večja kot je moralna avtoriteta institucije ali osebe, ki zlorablja, težje je spregovoriti ter ukrepati. Zaradi tega je v preteklosti tako pogosto prihajalo do prikrivanja, zagovarjanja in omogočanja zlorab znotraj katoliške cerkve, kar je še en razlog več, da sem želela temo obravnavati v svoji diplomski nalogi, ki sem jo nasloвила *Odnos med duhovniškimi zlorabami otrok in sekularizacijo na Irskem*.

Cilj naloge je z vpogledom v zgodovino irskega naroda in njegovih seksualnih praks raziskati korenine spolnega nasilja v irski katoliški cerkvi, izpostaviti problem samega cerkvenega vrha, ki je zlorabe namerno prikrival, ter nenazadnje to povezati s procesom sekularizacije, ki je tako kot druge zahodne države zajel tudi Irsko. Menim, da izbran naslov diplomske naloge jasno poudari temo, ki jo bom obravnavala, saj me zanima predvsem, ali je proces sekularizacije na Irskem neposredno povezan z razkritjem zlorab otrok v RKC, ugotoviti, zakaj je ravno v deželi Irski toliko spolnega nasilja duhovnikov nad otroki, ter raziskati, kako je razkritje le-tega vplivalo na religioznost prebivalstva.

Hipotezi, ki sem ju postavila pred začetkom pisanja diplomskega dela in ki ju bom skušala v nalogi preveriti oz. potrditi, sta naslednji:

- H1: Da je prišlo do razkritja spolnih zlorab v RKC, je bila nujna določena stopnja sekularizacije irske družbe.
- H2: Razkritje spolnih zlorab v RKC je sekularizacijske učinke na Irskem v smislu upada zaupanja v RKC in zmanjšanja vernosti le še povečalo.

Tematika spolnih zlorab otrok med duhovniki na Irskem predstavlja enega izmed največjih škandalov v zgodovini RKC, še vedno pa na drugi strani ostajajo goreči zagovorniki katoliške cerkve, ki tega perečega problema ne priznajo (oziroma nočejo priznati), zaradi česar se lahko najde marsikdo, ki se z mojo nalogo ne bo strinjal. Pri raziskovanju te občutljive tematike sem poskušala biti kar najbolj objektivna in se zanašati na dejstva, raziskave, podatke in na strokovno literaturo, ki jo imam na voljo. Na začetku sem osvetlila pojave in pojme irske religijske strukture v preteklosti, in sicer z zgodovinsko (historično) metodo, ki izhaja iz kritične teorije družbe, kar mi bo pomagalo pri nadaljnji analizi dogodkov.

2 IRSKA: RELIGIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI

»Irska leži v vzhodnem Atlantiku in je tretji največji otok v Evropi. Politično gledano je Irska razdeljena na Republiko Irsko, ki obsega pet šestin otoka, in Severno Irsko, ki je del Združenega Kraljestva in obsega preostali del otoka. Irsko politično kulturo sestavljajo tri vzajemno močne sile dvajsetega stoletja; nacionalizem, irski katolicizem in vpliv Velike Britanije« (Finnegan in McCarron 2000, 201).

Kršćanstvo je v Evropi najmočnejša religija, deli pa se na tri glavne skupine. Na Irskem je prisotna rimskokatoliška cerkev, ki ima v Evropi največ pripadnikov, naslednji dve skupini sta protestantska in pravoslavna vera, ki ju sestavljajo številne manjše enote.

Irska je bila vedno znana kot ena izmed najbolj religioznih skupnosti v Evropi, če ne celo na svetu, katoliška narava irske družbe pa je v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju postala odločilen element irske nacionalne identitete (White 2007, 47). Vendar je v zadnjih letih katolištvo nekoliko upadlo. Pred več kot petdesetimi leti se je 95 % prebivalstva opredelilo za pripadnike katoliške vere, podatki iz leta 2012 pa kažejo na zgodovinski padec deleža katoličanov, in sicer na 84 %. Po letu 2012 je delež katoličanov zopet narastel, in sicer na 89 %, vendar predvsem zaradi številnih priseljencev iz vzhodne Evrope. Drugo največjo skupino prebivalstva predstavljajo ateisti¹ in neverniki (kar 400-odstotni porast od zadnjih raziskav leta 1991), razširili pa sta se tudi pravoslavna in binkoštna cerkev ter islam.

Katolicizem je pustil velik pečat v irski zgodovini in tudi danes predstavlja enega izmed bistvenih elementov irske družbe, zato bomo za lažje razumevanje osrednje tematike, ki govori o duhovniških zlorabah in sekularizaciji na Irskem, najprej pobliže spoznali zgodovino same države in krščanstva oziroma katolicizma, ki je za Irsko tako zelo pomemben del preteklosti, v nadaljevanju pa to povezali z upadom vernikov ter sekularizacijo.

---

¹ Ateisti – ljudje, ki ne verjamejo v obstoj nadnaravnih bitij, boga oz. bogov.

2.1 Irska pred osamosvojitvijo

V preteklosti so Irsko močno zaznamovali Kelti, ki so na njeno ozemlje prišli 300 let pr. n. št. in tam preživel več stoletij. Irsko so razdelili na štiri province ter uveljavili zakonsko listino, ki je bila veljavna vse do začetka 17. stoletja (Finnegan in McCarron 2000, 3).

S svojo religijo, jezikom in kovinami, ki so jih prinesli s seboj, so Kelti pomembno vplivali na takratne prebivalce in se zelo hitro asimilirali v njihovo skupnost. Njihova religija je bila druidizem, za katero velja, da njeni pripadniki ne verjamejo v enega boga, temveč častijo duhove, ki naj bi po njihovem prebivali na Zemlji.

Po kratki nadvladi Vikingov je v 5. st. n. št. na irsko ozemlje z misijonarji počasi začelo prodirati krščanstvo. Sveti Patrik² je bil eden izmed mnogih misijonarjev, ki so Irsko seznanili z romanskim svetom, latinskim jezikom in krščanstvom. Pravzaprav je Patrik najbolj odločilno vplival na to, da je Irska postala močna krščanska dežela, in velja za glavnega zavetnika Irske (Cruise O'Brien in Cruise O'Brien 1994, 25).

Njegovo pričevanje se je postopno širilo po irskem ozemlju in se zlilo z mnogimi elementi keltske kulture, kar je v 7. in 8. stoletju pripeljalo do zlate dobe Irske. Gradili so samostane, izpopolnila sta se jezik in pisava, pisala se je poezija ter se oblikovala religiozna, kulturna in politična identiteta Irske (Finnegan in McCarron 2000, 3–4).

Zaradi ogromnega bogastva samostanov je bila cerkev v tistem času deležna mnogih kritik. Sledile so številne reforme, samostansko življenje pa je nato v 12. stoletju doseglo dno.

Tako so leta 1169 Britanci pričeli z vojaško invazijo na irsko ozemlje, kar so zagovarjali z argumenti, da je irski narod kulturno manjvreden ter nesposoben za razvoj. V tem času se je angleški kralj Henry II. s podporo papeža Adriana IV. okronal za vladarja Irske, angleški kralj Henry VIII. pa leta 1541 celo za kralja (Finnegan in McCarron 2007, 6).

---

² Sveti Patrik – znan svetnik, ki je po Irski širil krščanstvo. Imenujejo ga tudi apostol Irske.

Angleška nadvlada je dosegla svoj vrhunec konec 16. stoletja, ko se je pričela devetletna vojna, imenovana *Flight of the earls*. V tej vojni so Britanci, ki so medtem večinoma postali protestanti, poskušali razbiti celotno strukturo irske kulture in jo zamenjati s svojo, Irci pa so se še zadnjič borili kot samostojen narod s svojimi lastnimi zakoni. Prav tako so britanski protestantje na vse pretege poskušali spreobrniti irske katolike, kar pa je vez med katolicizmom in irsko nacionalno identiteto še bolj okrepilo (Fahey in Whelan v White 2007, 48).

Tu imamo opraviti s pojavom, ki ga sociolog Steve Bruce imenuje obramba kulture (cultural defence). In sicer pravi, da ko je etnija soočena z zunanjo grožnjo in pride torej do etničnih oziroma verskih konfliktov, se v nadvladanem območju vez med nacionalizmom in etnijo še bolj utrdi (Bruce 1999).

V tej britansko-protestantski invaziji so Irci potrebovali neko skupno točko, na podlagi katere bi lahko ustvarili svojo nacionalno identiteto, ta skupna točka pa je postal prav katolicizem.

Kljub temu pa katoliška cerkev pod angleško vladavino seveda ni mogla vedno neovirano širiti svojih vrednot in praks, saj so v tem obdobju Angleži rušili katoliške cerkve, duhovnike izganjali iz države ali jih ubijali, ljudi, ki so se udeleževali verskih obredov, pa kazensko preganjali (Rigert 2010, 136).

Ob koncu 17. stoletja so protestantske elite na Irskem sprejele *Kazenske zakone* (Penal laws), ki so vsebovali mnogo protikatoliških ukrepov; med drugimi so skušali zatreti katolike, preprečiti udejstvovanje katoličanov v javnosti, vojski, izgnati škofe in verske redove iz države, izključiti katolike iz parlamenta itd.

Protestantske elite so počasi začele monopolizirati pravo in politiko, njihov vpliv pa se je začel kazati tudi v irskem parlamentu. Vendar pa je Irska uspela ohraniti svoj parlament vse do leta 1800, ko sta Irska in Velika Britanija podpisali *Listino o uniji*³. Irski parlament je kmalu zatem nehal obstajati (obstajal je 500 let). Sledile so tudi velike družbene, ekonomske

---

³ Listina o uniji – listina, ki je združila Kraljevino Veliko Britanijo s Kraljevino Irsko v skupno državo z imenom »Združeno kraljestvo Velike Britanije in Irske«. (Wikipedia 2015)

in demografske spremembe; v dvajsetih letih se je namreč populacija na Irskem povečala za skoraj tri milijone (Finnegan in Mcarron 2007).

Kljub sprejetju *Kazenskih zakonov*, zaradi katerih so bili irski katoliki diskriminirani s strani protestantskih elit, pa je v smislu teze o kulturni obrambi etnija še poglobila vez z RKC.

V sredini 19. stoletja, z največjim udarom leta 1847, je Irsko doletela nova katastrofa – *The great famine* ali *Velika lakota*, ki je nastopila kot posledica krompirjeve plesni. »Umrlo naj bi milijon ljudi, dodaten milijon pa naj bi zaradi samega stradanja oziroma zaradi številnih bolezni, ki so nastale kot posledica lakote, ter zaradi slabih ekonomskih in socialnih razmer pobegnil iz države« (MacManus 1979, 602). Najpogostejše destinacije migriranja so bile Velika Britanija, Avstralija, Kanada in Združene države Amerike, kjer pa so Irci kot priseljenci izkusili negotovost, diskriminacijo in revščino.

Lakota je na Irskem povzročila ogromno nevšečnosti in težav tako v gospodarstvu in politiki kot tudi v povsem običajnem življenju ljudi, prizadejala je močan udarec irskemu jeziku, kulturi in tradiciji ter tako postala velika prelomnica v irski zgodovini.

V irski zgodovini pa pomembno vlogo igrajo tudi magdalenski domovi. Nastanek le-teh sicer sega v leto 1767, ko je Lady Arbella Denny odprla prvo magdalenskemu domu podobno zatočišče, namenjeno ženskam, ki so pristale na cesti, rodile nezakonske otroke, bile osramočene ali ponižane.

Prvi katoliški magdalenski dom na Irskem je bil nato ustanovljen leta 1809, ob koncu 19. stol. pa je bilo teh zatočišč že preko dvajset. Te institucije so ime podedovale po Mariji Magdaleni, ki je predstavljala model kesanja in duhovne regeneracije, ti domovi pa so bili najprej v lasti države, kasneje pa je vodstvo prevzela katoliška kongregacija (Smith 1966, 25–28).

V magdalenske domove so poslali dekleta, obsojena prostitutije, manjših prekrškov, matere samohranilke, neporočene noseče ženske itd. Le-te so za irsko družbo predstavljale največjo grožnjo in so veljale za manjvredne, zato jih je bilo potrebno zaradi stroge cerkvene morale v najkrajšem možnem času odstraniti oz. skriti.

V začetku 20. stoletja so bili Irci že močno naveličani nenehnega britanskega koloniziranja, zato so se začeli upirati. Prvi večji upor se je zgodil v Dublinu na velikonočni ponedeljek leta 1916 (*The Easter rising*) (MacManus 1979).

Britanska vojska je vstajo hitro zatrla in za seboj pustila kar nekaj smrtnih žrtev, ranjencev, mnoge, ki so sodelovali v uporu, pa so poslali v zapor ali pa izgnali iz države. Pa vendar igra Velikonočna vstaja veliko vlogo na poti do irske neodvisnosti in irske nacionalne identitete.

2.1.1 Osamosvojitve in leta po osamosvojitvi

Leta 1921 so Britanci in irski republikanci sklenili dogovor in podpisali pogodbo o neodvisnosti. Angleško-irska pogodba je v šestindvajsetih irskih okrožjih zagotovila neodvisnost, imenovano *Svobodna država* (Free state), drugih šest okrožij pa je ostalo pod okriljem Združenega kraljestva z imenom *Severna Irska* (Ferriter 2004).

Mnogi irski republikanci in nacionalisti so pogodbo razumeli kot korak nazaj, kar je pripeljalo do razdelitve v Irski republikanski armadi (IRA)⁴, in sicer na tiste, ki so bili za Svobodno državo, in tiste, ki se s pogodbo niso strinjali.

Mnoga nesoglasja, nasprotovanja in celo umori so leta 1922 pripeljali do državljanske vojne, v kateri so se nekoč zavezniki zdaj med seboj začeli pobijati (Dorney 2012).

Nesoglasja in spopadi med katoliki in protestantskimi kristjani so bili na Severnem Irskem prisotni še nadaljnjih trideset let, saj irski katoličani niso prenašali dominantnih protestantov, ki so si jih želeli podrediti. Tako sta nasilje in terorizem na Severnem Irskem ogrožala gospodarstvo in turizem celotne Irske vse do mirovnega sporazuma leta 1991.

V prvih letih Svobodne države si je irska vlada močno prizadevala dokazati svojo lojalnost do katoliške hierarhije, zato je kot znak zvestobe in predanosti katolištvu vzpostavila diplomatske odnose z Vatikanom, na volitvah pa je takratni predsednik W. T. Cosgrave z večino svoje vlade ustvaril tesne odnose s cerkvijo.

---

⁴ V tistem času je IRA vodila uspešen gverilski boj proti britanski oblasti na Irskem. Podpis sporazuma je povzročil razcep Ire, kar je vodilo v državljansko vojno.

Po spremembi oblasti leta 1932 je Eamon de Valera, takratni predsednik vlade, javno oznanil, da bo ravnal v skladu z načeli, ki so zapisana v papeževi okrožnici o socialnem redu⁵. Želel si je tudi, da bi bila Irska pretežno katoliška, podeželska in bi govorila irski jezik (MacManus 1979). Poudarjal je, da sta predvsem irski jezik in katolicizem tista dejavnika, ki Irsko v največji meri razlikujeta od drugih držav, zlasti od Velike Britanije, zato je nenehno stremel k njunemu izpostavljanju.

Cerkev je svojo moč še bolj utrdila leta 1937 z ustavo, ki je zagotavljala katoliški cerkvi posebno mesto v irski družbi, v njej pa je predsednik katolicizem razglasil za nacionalno religijo, ženske pa omejil predvsem na dom in domača opravila (Savage in Smith 2003).

V tem obdobju se je Irska popolnoma izolirala od zunanjih vplivov in poudarjala tradicijo in konzervativnost ter verjela v neodvisnost od preostalega sveta (Ferriter 2005, 358–359).

Irska je vse do razkritja škandalov o spolnih zlorabah ostajala precej konzervativna in izrazito katoliška, nato pa je bila deležna procesa modernizacije, ki je posameznikom omogočal številne individualne odločitve, državi pa zagotovil ekonomski napredek, socialno mobilnost, pretok informacij ter odprtost svetovnega tržišča. Poleg tega se je leta 1973 Irska priključila tudi Evropski ekonomski skupnosti, danes imenovani Evropska unija, v osemdesetih in devetdesetih letih pa si celo prislužila naziv *keltski tiger*⁶. Začela je odpirati svoj trg za tuje vlagatelje in v veliki meri preoblikovala svojo ekonomijo, politiko in družbeno življenje ter tako postala zgled gospodarskega uspeha. Vendar pa je na nekaterih področjih še vedno ostala precej konzervativna, zlasti v odnosu do žensk in intimnosti oz. spolnosti.

»V zadnjih dvajsetih, tridesetih letih se je položaj cerkve močno spremenil. Zmanjšal se je neposredni vpliv katoliške cerkve na politiko, prav tako pa je precej šibkejši tudi njen vpliv na oblikovanje javnega mnenja in individualnega vedenja« (White 2007, 47).

---

⁵ Papeževa okrožnica – kot odgovor na veliko gospodarsko krizo je pozivala k vzpostavitvi boljšega družbenega sistema.

⁶ Keltski tiger – gospodarski čudež in zgled gospodarskega uspeha. (Kocbek 2010)

Močno je upadel vpliv cerkve na moralna in družbenoseksualna vprašanja; na voljo je bila brezplačna kontracepcija, homoseksualnost je bila dekriminalizirana, od leta 1995 naprej pa je dovoljena tudi razveza med partnerjema.

V 90. letih prejšnjega stoletja so bila namigovanja o prikrivanju seksualnih škandalov vse večja in večja; že od leta 1992 naprej se cerkev namreč spopada s številnimi razkritji zlorab otrok in mladostnikov v okviru cerkvenega sistema, ki so jih zagrešili duhovniki, škofje in redovnice, ki so delovale v že prej omenjenih magdalenskih domovih.

Leta 1993 so na območju bivšega samostana v Dublinu odkrili več kot sto trupel, kar je sčasoma pripeljalo do medijskih razkritij krutih ravnanj v teh institucijah. Ženske naj bi tamkajšnje nune na vse mogoče načine poniževale, zlorabljele in pretepale, najbolj paradoksalno pa se zdi dejstvo, da naj bi jim prav te iste nune nudile ustrezno oskrbo in rehabilitacijo.

2.2 Spolnost in družbena kontrola na Irskem

Zanimivo je, da je bila Irska pred Patrikom in krščanstvom povsem sproščena družba. Izvenzakonski stiki in homoseksualni odnosi niso bili takrat nič nenavadnega. S krščanstvom pa je Irska počasi začela postajati spolno zavrta dežela. Največje spremembe so se zgodile v času lakote, ko so duhovniki s svojo vero in molitvami vlivali ogromno upanja obubožanim kmetom. Na ta način so duhovniki začeli nadzirati vse, tudi spolno življenje vernikov, na kar kaže dejstvo, da je v času lakote v celibatu, poleg duhovnikov, živela tretjina Ircev (Rigert 2010, 137).

Tako so Irci počasi začeli dojemati spolnost zelo podobno, kot jo je pojmovala RKC; kot nemoralno dejanje, zaradi česar je bila poroka za ženske edina možnost spolnega občevanja. Neporočene ženske, ki niso živele v celibatu, so postale stigmatizirane oziroma so veljale za prostitutke.

Ženske so bile omejene predvsem na dom in domača opravila, kjer je bila njihova najpomembnejša naloga vloga matere in skrb za domače. Pri svojem delu naj bi uporabljale

predvsem »srce« in ne »pameti«, saj so »pamet« v družini predstavljali moški in so bili tako v nadrejenem položaju.

Demografska posebnost, ki je bila za Irsko značilna do konca 20. stoletja, je bila visoka stopnja rodnosti znotraj zakona. Čeprav so se irske ženske poročale v zrelejših letih kot drugje po Evropi, so v veliki večini še vedno imele velike družine.

Vzrok za to se skriva predvsem v neizobraženosti žensk in pomanjkanju informacij o kontracepciji ter v onemogočanju dostopa do nje. Vse te vzorce in navade o vlogi in podobi ženske ter o spolnosti nasploh pa so matere prenašale na svoje hčere iz generacije v generacijo (Inglis 2005, 18).

Do konca 19. stoletja je že prevladovala miselnost, da je treba spolnost opazovati, nadzorovati in zatreti, seksualne skušnjave pa je cerkev videla praktično povsod. Poleg šolskih sistemov je bilo potrebno nadzorovati tudi druge socialne interakcije, kot so zabave, plesi itd. (Finnegan in McCarron 2000, 124). Z uvedbo ločevanja med spoloma ter nadzorovanjem prostorov, kjer so se ženske in moški lahko družili in zabavali (posebno, če je bil prisoten alkohol, ples ...), so odpravili skušnjave ali, kot bi se izrazila cerkev, »preprečili priložnosti za greh«.

Po letu 1960, posebno v devetdesetih, ko je Irška doživljala hitre družbene spremembe, se je monopol, ki ga je cerkev izvajala nad seksualno moralo in moralo nasploh, zmanjšal. Razvoj izobrazbe, rast vpliva medijev ter upadanje cenzure so omogočili nastanek diskurzov o spolnosti, zadovoljevanju želja, prizadevanju za telesni užitek ... Do določene mere se je uveljavila tudi enakopravnost med spoloma in se povečala osebna svoboda (Inglis 2005).

Kljub mnogim spremembam in modernizaciji pa Irška še danes ostaja precej konzervativna država, predvsem v odnosu do žensk, intimnosti in seksualnega izražanja. Homoseksualnost in ločitev med zakoncema nista več pravno sporni, medtem ko je splav v primeru, da ni ogroženo materino življenje, še vedno prepovedan.

3 SPOLNE ZLORABE V RKC IN NJIHOVA RAZKRITJA

Duhovniške spolne zlorabe niso nov fenomen, nova je le večja pripravljenost žrtev, da o teh zlorabah spregovorijo in delijo svojo zgodbo z javnostjo. Na ta način opozarjajo na problem, za katerega mnogi mislijo, da ne obstaja oziroma si nočejo priznati, da obstaja. Zatiskanje oči pred resnico ni več mogoče, saj dejstva kažejo na dolgoletne vzorce spolnih nadlegovanj, ki so jih zakrivali duhovniki in drugi cerkveni uslužbenci, ta nadlegovanja pa so bila in so še vedno v veliki meri usmerjena predvsem na otroke.

Ljudje, ki spolno izkoristijo otroka, naj bi trpeli za psihično motnjo, imenovano pedofilija, pri kateri gre za spolne aktivnosti odraslega z otrokom, ki še ni vstopil v obdobje pubertete (The Ferns report 2005).

Sperry pri pojasnjevanju pedofilije razlikuje več stopenj psihoseksualnega razvoja. Pravi, da lahko duhovniki, ki so čustveno zreli⁷, navežejo globoka prijateljstva, pri tem pa ne kršijo nobenih moralnih in drugih načel. So torej zmožni vzpostavljati in ohranjati zdrave odnose, kar je temelj pristne duhovnosti (Sperry 2008, 74–75).

Ogromno duhovnikov pa na tak način nikoli ne dozori, zaradi česar jih spremlja občutek praznine, to praznino pa skušajo zapolniti s kopičenjem premoženja, ugleda, moči, v najslabšem primeru tudi z iskanjem romantičnih ali seksualnih odnosov, kar pogosto privede do spolnih zlorab.

Slednje pa so seveda v popolnem nasprotju s katoliško etiko, ki jo omenja Inglis, ko pravi, da je imela katoliška etika v preteklosti zelo konzervativen odnos do seksualnosti in je spolno slo razumela kot nepotrebno distrakcijo, sama spolnost pa je bila dobrodošla le v primeru, ko je bila namenjena reprodukciji med zakonskima partnerjema (Inglis v Kalbian 2005). Za duhovnike pa seveda veljajo še strožja pravila, saj so zapriseženi k duhovniškemu celibatu⁸.

---

⁷ Tisti, ki končajo psihoseksualni razvoj in torej prepoznajo ter se zavedajo svojih čutenj in jih izražajo na sprejemljiv način, tako da ne prizadanejo sočloveka. (Sperry 2008)

⁸ Celibat – obvezna neoženjenost, zlasti duhovnikov nekaterih veroizpovedi, brezženstvo. (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2000)

Primeri spolnih zlorab so najprej pretresli ZDA, natančneje bostonsko nadškofijo, nato pa so se razkrivanja zlorablajočih duhovnikov kot po tekočem traku začela širiti po svetovni RKC. Zaradi izplačila odškodnin žrtvam nasilnih duhovnikov so v Ameriki bankrotirale že štiri škofije, kjer se prav tako kot na Irskem soočajo s krizo katoliške cerkve zaradi spolno nasilnih duhovnikov.

Joe Rigert ugotavlja, da so irski duhovniki, ki so v prejšnjem stoletju množično odhajali na službovanje preko oceana, s svojimi spolnimi škandali veliko pripomogli k temu, da je tudi ameriško katoliško cerkev doletela kriza. V kar 14 % vseh sodnih procesov zaradi spolnih zlorab na območju nadškofije v Los Angelesu so vpleteni duhovniki irskega porekla. Do leta 2005 je bilo v ZDA spolnih zlorab obtoženih okoli dva tisoč duhovnikov, od tega kar dve tretjini Ircev, kar pomeni, da je njihova vloga res velika (Rigert 2010).

Gre za že staro cerkveno sramoto, vendar sta vlada in cerkev zločine začeli priznavati, odkrivati in preiskovati nedolgo nazaj, mediji pa so začeli nato o tem na široko poročati, kar je v največji meri pripomoglo k začetku krize katoliške cerkve. Ena izmed prvih novic, ki je pretresla irsko javnost, je zgodba o zelo spoštovanem in karizmatičnem škofu Eamonu Caseyju. Ta naj bi pred leti zapustil svojega sina in takratno ljubico, njun molk pa je plačal s cerkvenimi sredstvi. Kasneje je v medije prišla tudi zgodba o duhovniku Michaelu Clearyju, ki je dekle, ki ji je pomagal priti iz sirotišnice, nenehno psihično in čustveno zlorabljal, poleg tega pa je bila primorana dati njunega prvorojenca takoj po rojstvu v posvojitev (Savage in Smith 2003).

Po razkritju teh dveh primerov so družba in mnogi verniki močno posumili v spoštovanje cerkvene pridige v praksi, sum pa se je z razkrivanjem vedno hujših primerov le še stopnjeval. In ko so se razkritja vrstila, je vlada ustanovila raziskovalno skupino, da razišče obtožbe in pritožbe zoper duhovnike, ki so delovali v škofiji Ferns. Odkritja raziskave so nato leta 2005 izdali na več kot dvesto strani dolgemu poročilu *Ferns report*, v katerem je obravnavanih preko sto obtožb o zlorabah otrok med letoma 1962 in 2002, ki jih je zagrešilo enaindvajset duhovnikov v tej škofiji. Primeri zlorab so bili različni, od otipavanja najstnic pri oltarju, izsiljevanja otrok, neprimernih opazk in dotikanj, do masturbiranja ter dejanskega posilstva.

Preden pa se lotimo konkretnih primerov, je potrebno najprej pojasniti nekatere pojme, predvsem pa razložiti, na kakšen način se oblikuje zlorablajoča osebnost.

3.1 Spolne težave, motnje in zlorabe duhovnikov

Pri oblikovanju spolnega prestopnika igra pomembno vlogo sam psihološki razvoj posameznika. Len Sperry pravi: »Če oseba zataji na eni od zgodnjih stopenj psihoseksualnega razvoja, torej v času razvijanja integrativnega občutka za seksualnost in seksualno zdravje, lahko to pripelje do vedenjskih motenj in posledično do oblikovanja spolnega prestopnika« (Sperry 2008, 23).

Spolni prestopnik je odrasla oseba, ki ima zaradi svojega seksualnega vzburjenja seksualni stik z mladoletno osebo ali z osebo, ki je temu starostno primerna, vendar si tega stika ne želi in ga ne more nadzorovati. Sperry poudarja razliko med naslednjimi izrazi: spolna zloraba (izkoriščanje), spolni prestopnik ter spolno nadlegovanje.

Spolna zloraba je kompleksen pojav in je odvisna od same situacije, v kateri do nje pride, vedno pa gre za nasilje nad sočlovekom: »Spolna zloraba je kršenje seksualnih meja, saj kršilec čustveno, telesno in duhovno vpliva na posameznika« (Sperry 2008, 28). Svetovna zdravstvena organizacija je leta 2003 zapisala: »Spolnih zlorab je več vrst, dejanja pa niso omejena le na prisilen spolni odnos, ampak vključujejo širok spekter spolnih vedenj, vključno s poskusom, da bi od nekoga dosegel spolni odnos, do spolnega nadlegovanja, spolnega izkoriščanja ...« (Poštrak 2012).

Spolni prestopnik je kršenje profesionalnega odnosa. Sem spadajo vsa nemoralna in nezakonita spolna dejanja, do njih pa pride, ko pripadnik določenega poklica prestopi meje posameznikovega osebnega prostora.

Opišemo lahko tri oblike spolnih prestopkov pri duhovnikih (Sperry 2008):

- pedofilija: spolna interakcija s predpubertetnimi otroki, starimi manj kot trinajst let. Obsega slačenje otroka, samozadovoljevanje v otrokovi navzočnosti, dotikanje in ljubkovanje ter penetracijo v otroka s penisom, prsti ali predmetom;
- efebofilija: spolna interakcija z mlajšimi adolescenti, starimi približno od štirinajst do sedemnajst let;

- spolna zloraba odraslega ali spolni prestopok z odraslim: spolna interakcija z osebo, ki je starostno primerna, vendar je ta interakcija nezaželena in nad njo nima nadzora (spolno nadlegovanje, uporaba telesne sile, posilstvo ...).

Pri spolnem nadlegovanju gre za zlorabo čustvenega, finančnega, družbenega ali organizacijskega vpliva. S tem si povzročitelj podredi osebo, ki je občutljiva za tak vpliv. (Friberg in Lasser v Sperry 2008, 28)

Gre za nezaželeno obnašanje oziroma ravnanje, ki je spolne ali druge narave in povzroča osebi, ki je nadlegovana, občutek neprijetnosti. To zajema fizično, verbalno ali neverbalno ravnanje in je v največ primerih zelo nezaželeno. Pri duhovnikih so to ravnanja, kot so dvoumne opazke, bodisi v zvezi z zunanjim videzom ali s čim drugim, šale in vprašanja, ki so povezana s seksualnostjo, naključni telesni dotiki, izsiljeni poljubi in objemi, razkazovaje spolnih organov, vabljenje ali siljenje k spolnemu odnosu itd.

Strokovnjaki pri večini zlorablajočih duhovnikov opažajo vzorec zlorablajočega vedenja, ki ga Dutton imenuje »zlorablajoča osebnost«. Za ta vzorec so značilna predvidljiva in ponavljajoča se vedenja, kar pomeni, da ne gre zgolj za enkratni primer fizične, čustvene ali spolne zlorabe, ampak za dlje trajajoči sistem zlorablajočega vedenja (Dutton v Sperry 2008, 100).

»Taki ljudje dajejo vtis, da so večino časa povsem normalni, vendar pa lahko specifične okoliščine aktivirajo sistem zlorabljanja« (Sperry 2008, 100).

Tako so tudi na Irskem duhovniki navzven vedno veljali za dobre, običajne ljudi. Vzorno so skrbeli za svoje župnije, sodelovali v prizadevanjih za družbeno pravičnost, skušali popraviti krivice, ki so jih v zgodovini doživljali njihovi predniki, ter vzorno opravljali duhovniški poklic, zaradi česar so jih ljudje močno spoštovali. Torej se moramo zavedati, da je spolna zloraba veliko bolj zapleten pojav, kot se morda zdi na prvi pogled.

Poleg naštetega so ljudje, ki delajo spolne prestopke, pravi mojstri nadzorovanja vsega, kar drugi mislijo, čutijo in delajo. Ker je spolna zloraba, na primer otroka, dolgo in dobro načrtovan proces, so taki ljudje tudi izredno premišljeni.

»Proces načrtovanja zlorabe se začne veliko prej, preden se samo dejanje izpelje, pri tem pa posiljevalec preuči vse možne situacije in se vpelje v aktivnosti, kjer ima nenehen stik z otroki, kot so mladinska dela, športne aktivnosti, spoprijatelji se z družinami, ki imajo otroke itd.« (The Ferns report 2005). Tako je irski duhovnik Clancy izkoristil svoj položaj upravnika javne šole in trideset let nadlegoval ter spolno izkoriščal otroke.

Ob tem se pojavlja vprašanje, kako so lahko Clancy in njemu podobni duhovniki zlorabe izvajali toliko časa, ne da bi nadrejeni kakor koli ukrepali. Najbolj očiten razlog za to so škofje, ki so tem duhovnikom dajali potuho, pogosto pa so celo sami počeli isto in so zato njihove ter svoje prestopke zamolčali.

Cerkveni predstavniki naj bi v več primerih zaščitili pedofile pred aretacijami, saj so vedeli za problem, vendar so vsak primer reševali zelo diskretno in nesistematično. Storili niso pravzaprav nič, da bi neposlušnost in nasilje ustavili (Kalbian 2005, 140). Ko so bile verske avtoritete soočene z dokazi o zlorabah, so obtožene največkrat preprosto premestile na drugo lokacijo ali na višji položaj, s čimer so zaščitile tudi sebe, oboji pa so lahko nato neomejeno nadaljevali s svojim početjem. Država in verske institucije so s tem postavile svoje interese pred interese otrok.

Tudi irskemu škofu O'Connellu je cerkev »dopuščala« dvajsetletno spolno izkoriščanje. Primer pa poleg prikrivanja in laži kaže tudi na odnos cerkve do homoseksualnosti.

Po eni strani je cerkev homoseksualnost zanikala in se sprenevedala, po drugi strani pa so homoseksualni odnosi v cerkvi »cveteli« in se širili. Veliko mladeničev se je v naivni želji po zatrtju svoje homoseksualne usmerjenosti z obljubo spolne vzdržnosti odločilo za duhovniški poklic, spet drugi pa so se za ta poklic odločili prav zaradi želje po izživetju svoje homoseksualnosti (Rigert 2010).

O'Connell je pod pritiskom obtožb priznal svojo krivdo in dejal: »Mladeničem sem skušal zgolj pomagati pri odkrivanju njihove spolne usmerjenosti« (Rigert 2010, 15). Eden izmed njegovih nekdanjih učencev, s katerim sta imela dolgoletno razmerje, se spominja, kako je prijazen učitelj in mentor nekega dne začel postavljati homoseksualno naravnana vprašanja, ga kasneje začel otipavati po mednožju in se pri tem samozadovoljevati (Rigert 2010).

Vendar se je potrebno zavedati, da homoseksualnost ni glavni krivec za spolne zlorabe, kot želijo to prikazati vatikanske oblasti. Na Irskem je namreč večina duhovnikov heteroseksualnih, žrtve njihovih zločinov pa so bili otroci obeh spolov, ne zgolj dečki.

Podatki kažejo, da je med žrtvami kar 50 % deklic in mlajših žensk, kar je veliko več, kot na primer med ameriškimi duhovniki, kjer so večinoma zlorabljeni dečki in mlajši moški (Rigert 2010). Takšen je bil eden izmed najodmevnejših zlorablajočih irskih duhovnikov, Oliver O'Grady⁹, ki je najprej deloval na Irskem, nato pa služboval v ZDA. Kar polovica njegovih žrtev je bila ženskega spola. Presenetljivo je O'Grady zelo odkrito govoril o svojih podvigih; dekleta je z ljubeznivim nagovarjanjem najprej skušal sprostiti, nato jim je povedal, da jih ima rad, da imajo pri njem posebno mesto itd. Če se je deklica na kakršen koli način odzvala, je nadaljeval z objemi, nato pa šel še dlje in si, če je deklica nosila kratko krilo, ogledoval njeno spodnje perilo, se je dotikal, v nadaljevanju poljubljal ...

3.1.1 Razvoj zlorabe

Pri samem razvoju zlorabe Dutton navaja tri skupne razvojne dejavnike, ki se pojavljajo pri zlorablajočih moških, ti dejavniki pa se pojavljajo tudi pri duhovnikih.

Prvi dejavnik je povezan z najzgodnejšim obdobjem človekovega življenja, v katerem izredno pomembno vlogo igra čustvena navezanost na mamo oziroma na skrbnika. Če je le-ta negotova, je otrok najprej podvržen občutku zapuščenosti, v odraslih odnosih pa to povzroča predvsem jezo. Kot drugi pomembni dejavnik je očetovska figura. Očetovo sramotenje in zapostavljanje otroka povzročata občutek manjvrednosti in razpršene identitete. Tretji dejavnik pa je izpostavljenost otroka zlorablajočemu vedenju: otrok je lahko žrtev zlorabe ali pa je zlorabi zgolj priča (Dutton v Sperry 2008, 102).

Prav slednji dejavnik je bil v zgodovini na Irskem redno prisoten, saj so zlorabe znotraj družin (od družinskih članov, prijateljev, vrstnikov ali tujcev) zelo razširjene. Raziskave so pokazale, da je takšno ali drugačno spolno nasilje v otroštvu doživelo kar 30 % irskih žensk in 24 % moških (Goode in drugi v Rigert 2010, 18). Podatek je presenetljiv, ponuja pa nam enega izmed možnih razlogov, zakaj je med irskimi duhovniki toliko posiljevalcev.

---

⁹ O'Grady – po letu 1973 naj bi posilil, trpinčil in zlorabil na stotine otrok v Kaliforniji (Rigert 2010).

Za primer lahko tukaj ponovno izpostavim O'Gradyja, ki sta ga v otroštvu zlorabila dva duhovnika in njegov lastni brat. Prvo nadlegovanje je kot ministrant doživel pri dvanajstih letih. Kasneje ga je spolno izkoristil brat, prav tako pa tudi njegovo sestro. Sam je bil priča tem dejanjem, kasneje pa je bratovo vedenje začel posnemati. Spolnemu nadlegovanju je bil podvržen vse do šestnajstega leta, ko se je že šolal za duhovnika. Tako se je v zlorabljenem otroštvu počasi začelo razvijati mišljenje, da takšni spolni stiki niso neprimerni, kar je pripeljalo do tega, da je tudi sam postal pedofil (Rigert 2010, 19–20).

Največja verjetnost, da se ustvari potencial za zlorabljanje, obstaja seveda takrat, ko so prisotni vsi trije dejavniki, ki pa so dodatno pogojeni še z nekaterimi drugimi zunanjimi vplivi. Kljub različnim dejavnikom, ki sodelujejo pri nastajanju profila zlorablajočega duhovnika, pa je mogoče izpostaviti nekatere skupne značilnosti. Len Sperry tukaj izpostavlja narcisizem. Trdi namreč, da obstaja neposredna povezava med narcisizmom in zlorabljanjem, saj naj bi bil narcisizem eden od ključnih dejavnikov za spolne prestopke med duhovščino. Pogojen je s starševskimi odnosi v otroštvu, pri čemer je bil eden od staršev hladen, sovražen, drugi pa je otroku nudil oporo, kar vodi v večjo verjetnost oblikovanja narcisističnih potez.

Poznamo različne stopnje narcisističnih slogov, vsem pa je skupna lastna pomembnost. Narcisi živijo v prepričanju, da so samozadostni in ne smejo biti odvisni od nikogar, v resnici pa čutijo veliko praznino. Da bi omilili svojo negotovost, se veliko ukvarjajo z uveljevanjem svoje moči, videza, ugleda, superiornosti. V odnosih do drugih prevladuje manipulativnost, varanje, sebičnost, pomanjkanje empatije in druge oblike ohranjanja nadzora, poleg tega pa verjamejo, da morajo biti v življenju sami deležni posebne uvidevnosti. Pri seksualnem izkoriščanju poleg fizične prisile uporabljajo nešteto drugih izkoriščevalskih taktik: lažne obljube, draženje, besedne grožnje, hlinjenje ljubezni do žrtve itd. Poleg tega pa želijo tudi po seksualnem izkoriščanju ostati neodvisni, kar pomeni, da hrepenijo zgolj po spolnosti in ne po čustveni bližini (Sperry 2008, 110–118).

Pri oblikovanju zlorablajočega duhovnika je izrednega pomena tudi sama kultura cerkve in njen dolgoročen vpliv na njene posamezne člane. Ravno kultura nekaterih verskih organizacij daje duhovnikom občutek upravičenosti do marsičesa; arogantnosti, zanikanja, pomanjkanja odgovornosti in spoštovanja ter zanimanja le zase. Zaradi tega je cerkev zelo dovzetna za zlorabe, ta dovzetnost pa se nanaša na organizacijsko dinamiko, ki spodbuja in opravičuje

duhovniške zlorabe. Strokovnjaki trdijo, da naj bi večina cerkva na Irskem predstavljala prav tak primer kulture, ki domnevno nevede spodbuja zlorabe, zlasti spolne.

3.1.2 Irske posebnosti

Zanimivo je dejstvo, da je v irski družbi, kjer sta vrsto let vladala cerkveni in kulturni celibat¹⁰, prisotna zelo visoka stopnja spolnega nasilja tudi izven cerkvenih okvirov. Kot že omenjeno, naj bi bil v otroštvu zlorabljen vsak četrti Irec. Ta podatek je šokanten in odstopa od povprečja v drugih državah, tudi odstotek spolno zlorabljenih moških je veliko večji kot drugje. Seveda je jasno, da en sam dejavnik ne vpliva na to, da postaneš posiljevalec, obstaja pa večja možnost, ki se še dodatno poveča ob prisotnosti alkohola.

Če se zanašamo na uradne podatke, ki pravijo, da četrtna Ircev zaužije večjo količino alkohola, kot je priporočljivo, lahko sklepamo, da ima to lahko negativne posledice, saj alkohol spodbuja nasilje. Torej za posameznika, ki prihaja iz spolno zavrtega okolja ter poleg tega še pijančuje, obstaja večja možnost, da bo svoje seksualne potrebe sproščal na precej nenavadne, celo kriminalne načine.

Tukaj lahko izpostavim primer irskega duhovnika Simpsona, ki je spolno zlorabil osem deklic, eno izmed njih pa tudi posilil. Podatek, da je imel v tem času velike probleme z alkoholom, ne preseneča (Rigert 2010, 127–128).

Pomembno vlogo pri ustvarjanju zlorablajočega duhovnika igrajo tudi irska semenišča. Ugotovljeno je, da je bilo v teh strogo moških ustanovah, kjer se šolajo bodoči duhovniki, prisotnega ogromno nasilja, predvsem spolnega, kar je pri rosnih trinajstih, ko so dečki še čustveno nezreli, seveda zelo problematično. V nekaterih semeniščih je bila spolnost med učenci in njihovimi učitelji prisotna praktično vsak dan, kar pa je bil povod za razvoj marsikaterega bodočega posiljevalca.

---

¹⁰ Kulturni celibat – izraz, ki ga uporablja Rigert za opredelitev družbenih prepovedi, ki ljudem onemogočajo naravno izražanje seksualnosti (Rigert 2010, 122).

Eno izmed najbolj spornih je bilo semenišče v Fernsu, za katerega Rigert navaja podatek, da je bilo kar deset duhovnikov, ki so se v mladosti tam šolali, kasneje obtoženih spolnih zlorab otrok (Rigert 2010).

Zmotno pa je misliti, da so na Irskem zlorabljeni le otroci in mladoletne osebe. Mnogi mediji in posamezniki se osredotočajo predvsem na pedofilijo oziroma na kakršno koli obliko izkoriščanja otrok, saj je odpor družbe do zlorabe otrok največji. Pri tem pa se pogosto pozabi, da so žrtve duhovniških zlorab tako adolescenti kot tudi odrasli: »Realno je pedofilija med duhovniki dokaj nizka, če to primerjamo s seksualnimi odnosi duhovnikov z odraslimi osebami obeh spolov«, pravi Sperry (Sperry 2008, 124).

Ravno tovrstne zlorabe so precej značilne za irske duhovnike. Z zaupnimi pogovori in z življenjskimi nasveti se pogosto vedejo kot neke vrste psihoterapevti, saj mnogim pomagajo reševati njihove osebne težave. Na ta način se odrasli osebi, predvsem ženski, lahko zelo približajo in ji tako prirastejo k srcu. Problem pa nastane, ko duhovniki osebne meje ne spoštujejo več in ranljivo žensko izkoristijo.

»Mnogi heteroseksualni duhovniki, ki so zapriseženi samskemu življenju, živijo v laži in si s svojim položajem ženske čustveno podredijo in jih izkoristijo. Niso zmožni ohraniti iskrenega in zavezujočega odnosa, zaradi česar ženske kmalu zavržejo in si poiščejo novo žrtev ali pa jih vpeljejo v svoj svet prevar in laži, predvsem v primeru dlje trajajočega razmerja« (Rigert 2010, 50).

Kot že rečeno, je na Irskem takih primerov veliko: »Priljubljeni duhovnik Michael Kenny je priznal, da je imel spolno razmerje z desetimi ženskami, dvema je celo zaplodil otroka. Paul Clery je bil obtožen, da je razdiral zakone in si ženske jemal v posteljo. Frank Flynn je imel dolgoletno razmerje z žensko, ki jo je mož sam vozil k njemu na zasebna srečanja, vendar o tem razmerju ni niti slutil. Nato jo je Flynn brez pojasnila zavrzel in si poiskal novo žrtev.« (Rigert 2010, 49) Podobnih primerov je še veliko, kar pa kaže na dejstvo, da duhovniki z lepimi besedami, komplimenti ter dotiki zavedejo žensko v stiski in si jo podredijo za toliko časa, kolikor jim to ustreza.

Kot naslednji pomembni dejavnik lahko ponovno omenim cerkveni vrh, ki pogosto dopušča izvajanje spolnega nasilja. Cerkev na Irskem je v večini primerov svoj ugled postavljala pred otroke, kar je omogočalo rast nasilja nad njimi.

Poglejmo si primer štirih najbolj razvpitih duhovnikov iz Fernsa, ki jih je škof Brendan Comiskey¹¹ dolgo zagovarjal: »Lagal je pravosodnim organom in novinarjem, oblastem zavestno ni prijavljal nasilnih spolnih dejanj svojih duhovnikov, slednjim je kljub utemeljenim obtožbam o zlorabah otrok dovolil še naprej opravljati službo, otrok se niti ni trudil poslušati, saj je verjel duhovnikom, ki so obtožbe zanikali« (Rigert 2010, 51).

Namesto da bi se cerkev ukvarjala z reševanjem problemov, se je izogibala škandalom, zaradi česar je dopustila, da so zlorabe ostale nezakazovane. Poročilo, ki ga je izdala irska sodnica Murphy, govori o več kot tristo žrtvah, ki jih je med letoma 1974 in 2004 zlorabilo šestinštirideset duhovnikov v največji irski nadškofiji. Eden izmed duhovnikov je celo priznal zlorabo več kot sto otrok. Te in ostale zlorabe pa so škofije, tako dublinska kot tudi druge, vrsto let namerno prikrivale.

Gre za privilegiran položaj Vatikana in katoliške cerkve v družbi. Lahko bi celo rekli, da gre za državo v državi, ki je v večini primerov nedotakljiva, saj zakoni za njene člane ne veljajo enako kot za ostale državljane. Ima poseben položaj v družbi in si zakone kroji po svoje in na način, ki ji najbolj ustreza. Njeni člani težav s spolnimi zlorabami zato ne rešujejo sistematično in v skladu s pravili, ampak tako, da zaščitijo posameznike in posledično svoj položaj v instituciji. Škofje so problematične duhovnike pogosto zgolj poslali v drugo župnijo, nekatere celo v tujino, množično v ZDA, kjer so lahko s svojim početjem neomejeno nadaljevali. Vsa ta dejanja so se vrsto let kopičila, na koncu pa izbruhnili in za seboj pustila nepopravljive posledice.

---

¹¹ Comiskey – škof iz Fernsa, ki je leta 2002 odstopil zaradi obtožb, da je neustrezno obravnaval številne primere duhovnikov, ki so spolno izkoriščali otroke (Rigert 2010).

4 SEKULARIZACIJA

Gre za širok pojem brez enotne definicije. Teorij in definicij sekularizacije je vedno več, zaradi česar se ustvarja tudi vedno bolj raznolik pomen tega koncepta.

S tem se strinja tudi avtor knjige *Social theory & religion*, ki pravi, da sekularizacije ni mogoče opredeliti na način, ki bi zajel vse razsežnosti njenega koncepta in vloge, ter nadaljuje, da študije sekularizacije skušajo predvsem oceniti, v kolikšni meri in na kakšen način se je v določenem obdobju zmanjšal vpliv vere na kulturo, življenje posameznikov in delovanje družbenih institucij (Beckford 2003, 32).

Steve Bruce pravi, da je sekularizacija značilna predvsem za zahodno Evropo, vključno s Severno Ameriko in Avstralijo, ter prav tako poudarja, da gre za široko paradigmo, kjer se posledice procesa sekularizacije razlikujejo od družbe do družbe oziroma od države do države. Pa vendar bi lahko na kratko nekako povzeli, da je sekularizacija upadanje religijskega in naraščanje posvetnega načina življenja. Razlaga, zakaj je do sekularizacije prišlo, temelji na prehodu iz tradicionalne v moderno družbo. Ta je v največji meri zasnovana na uveljavljanju znanosti in tehnike, na urbanizaciji ter laizaciji¹² države in javnega življenja, kar je povzročilo ogromne spremembe v odnosu ljudi do verskih praks, upadanje vloge verskih institucij ter minimaliziranje integracijske funkcije religije.

»Glavna predpostavka sekularizacije je ta, da modernizacija veri povzroča težave. Gre za večplasten pojem, ki zajema industrializacijo podjetij, razvoj mest, večanje skupnosti, rast individualizma in demokratičnosti ter racionalizacijo tako misli kot družbenih organizacij« (Bruce 1999, 266).

4.1 Sekularizacija na Irskem

---

¹² Laizacija – upad cerkvenega oziroma verskega značaja. (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2000)

Sekularizacija običajno ogroža politično moč tradicionalnih elit v družbi, zato si kleriki in njihovi privrženci prizadevajo ohraniti svojo moč in pomembnost svoje vere tudi v modernizirani družbi, kar pogosto vodi v verske protinapade, s pomočjo katerih skuša religija ponovno zavzeti javni prostor. To je značilno predvsem za katoliške države, kjer vera tekmuje z znanostjo, namesto da bi se povezala z njo, kot je to značilno za protestantske družbe. Takšen konflikt med modernim in tradicionalnim se je zgodil na Irskem, ki je zelo navezana na svojo keltsko zgodovino.

Tukaj lahko zopet izpostavim Bruceovo tezo o kulturni obrambi. Ko se etnična skupina, v kateri prevladuje ena religija, znajde v konfliktu z drugo etnično skupino, kjer prevladuje drugačna religija, sekularizacijski učinki ne bodo povsem delovali. Bruce pravi: »Cerkev je uspela ohraniti zvestobo svojih ljudi, saj so ti isti ljudje v vojni z ljudmi, ki verjamejo v drugačnega Boga« (Bruce 1999, 268).

Tako se je Irska v prvih letih po osamosvojitvi na vso moč branila pred modernizacijo, ki je prihajala z zahoda, in sicer tako, da je promovirala oziroma izpostavljala svojo edinstveno katoliško-keltsko identiteto (White 2007, 55). Velik nadzor katoliške cerkve nad javnim, zasebnim in mediji ter cenzura nespodobnih vsebin so Irski torej omogočili varovanje pred večino spremembami.

Vseeno pa je bila država v šestdesetih letih prejšnjega stoletja deležna določene (nizke) stopnje modernizacije¹³. Avtoriteta cerkve je nekoliko popustila, kar pa ni spremenilo dejstva, da je Irska še vedno ostajala povsem katoliška država. Je pa manjša cerkvena avtoritativnost medijem omogočila nekoliko svobodnejšo izražanje. To je postopno pripeljalo do raznih odkritij in poročanj o duhovniških zlorabah. Kmalu se je sprožil plaz obtožb in izpovedi žrtev, kar je odprlo številne raziskave, odkritja, ki so sledila, pa so bila zastrašujoča.

Ljudje so začeli spoznavati, da so do sedaj praktično živeli v laži in da obstaja tudi drugačno življenje, ki ni le strogo katoliško. Rast blagostanja in vpliv *Drugega vaticanskega koncila* sta povzročila osvobajanje irske družbe in upadanje vpliva nekoč tako močne katoliške cerkve.

---

¹³ Ker je želela znižati nenehne emigracije, povečati zaposlenost in dvigniti življenjski standard, je Irska v šestdesetih letih začela izvajati strategijo industrializacije, ki je bila izvozno usmerjena. Pred tem je bilo njeno gospodarstvo zaprto.

Tako se je »sveto« počasi začelo spreminjati v »posvetno«, katoliška cerkev pa je s tem začela izgubljati svoj položaj v družbi: »Spolni škandali so spodkopali moralno avtoriteto, ki jo je imela cerkev, prav tako pa so spodkopali vero ljudi, zaradi česar je katolicizem na Irskem zašel v globoko krizo« (Rigert 2010, 139).

Ker se je Irski prvi fazi industrijske revolucije uspelo izogniti, jo je tako zajela druga faza, pri čemer David Martin verjame, da so tisti, ki doživljajo drugo fazo industrijske revolucije, deležni celo globljih posvetnih sprememb: »Doživljajo tako hitre in masovne transformacije, da religijske institucije nimajo dovolj časa za prilagoditev vsem družbenim spremembam. Tisti, ki so deležni druge industrijske revolucije, so soočeni z hedonističnim potrošništvom, kar povzroča spreminjanje družbe, industrije ter posameznih verskih stališč in vedenj« (Martin 1993, 265).

Kljub nekaterim poskusom, da bi ustavili in obvarovali Irsko pred modernizacijo, so se torej spremembe počasi začele dogajati tako v družbenem smislu kot tudi v cerkvi. Na oblast je začela prihajati nova, fleksibilnejša generacija klerikalnega vodstva, ki je začela dopuščati možnost sprememb (Finnegan in McCarron 2000, 131).

Zaradi pritiskov z vseh strani so sodobnejša religijska gibanja počasi začela popuščati in priznala, da spor med novo sekularno družbo in tradicionalno religijo ni nujno nerešljiv in dokončen, saj ima religija sposobnost preoblikovanja oziroma sposobnost tekmovanja v pluralnejšem verskem okolju.

Peter Berger govori o tem, kako so na Irskem verske tradicije začele izgubljati monopolni položaj v družbi, privatizacijo religije pa seveda spremlja sekularizacija družbe: »Od Drugega vatikanskega koncila naprej je katoliška cerkev skušala zakopati bojno sekuro s sodobnostjo, začeli so tolerirati različne religije in prepričanja, rezultat tega pa je bolj pluralistična in demokratična družba, česar so se katoliške elite še do nedavnega branile« (Berger v White 2007, 56).

Medtem ko je vloga cerkve padala, je začela vloga države naraščati. Tako je že v prejšnjem stoletju vlada pričela z obsežnimi reformami na področju izobraževanja, ekonomije, politike, torej povsod, kjer je do tedaj imela cerkev popoln monopol (Finnegan in McCarron 2000, 131–132). Največji nadzor je cerkev do danes uspela ohraniti na šolskem področju, vendar se

tudi to spreminja (še do nedavnega je imela 90 % nadzor). Rezultati ankete, ki jo je leta 2011 objavil irski časnik *The Irish Times*, kažejo, da je kar 61 % Ircev prepričanih, da bi se katoliška cerkev morala svojemu nadzoru nad šolstvom odpovedati.

Največje spremembe pa je Irska doživela v zadnjih desetih oziroma dvajsetih letih, saj se je v tem obdobju začelo tudi največ govoriti o spolnih prestopkih duhovnikov. Mediji pišejo o tem, da je Irska trenutno bolj tolerantna in sekularna, kot je bila v vsej svoji zgodovini, in da je vpliv katoliške cerkve po dolgi dominaciji resnično izrazilo padel.

Leta 2009 je prej omenjeni irski časnik zapisal, da so vse pedofilske afere na otoku praktično »zdesetkale božjo čredo nekoč ponosne cerkve, katere moč je zdaj le še senca njene prejšnje moči, Irska pa se približuje večjemu delu zahodnega sveta, v katerem sekularnost na splošno zmaga nad religijo« (Valenčič 2011).

To je lepo vidno na področju spolnosti, kjer je katoliška cerkev izgubila pomemben vpliv, saj je Irska naredila očiten korak naprej. Do leta 1993 je bila homoseksualnost na Irskem smatrana kot kriminalno dejanje, prav tako je bila prepovedana ločitev med zakoncema, nakup kondomov brez recepta pa nemogoč. Stanje se je spremenilo, kar še najbolj spoštujejo prosekularne in gejevske organizacije. Irska je tako maja 2015 celo postala prva država na svetu, ki je na referendumu podprla istospolne poroke. Za spremembo ureditve je glasovalo več kot 60 % udeležencev referendumu.

4.1.1 Verska sestava na Irskem

Mnoge spremembe, ki so se zgodile v zadnjih dveh stoletjih, so močno vplivale na položaj religije v družbi. Čeprav ima cerkev na Irskem še vedno velik vpliv, predvsem na področju izobrazbe, pa njena zgodovinska vloga v smislu definiranja irske identitete in vzpostavljanja kulturnih vrednot upada.

Vez med cerkvijo in irskim patriotizmom ostaja močna, vendar pa je religija vse manj potrebna za kulturno integracijo. Vzporedno s sekularizacijo se na Irskem namreč vse pogosteje pojavlja način verovanja, ki ga White imenuje »Cafeteria Catholicism«: »Vsak si sam, kot na meniju, izbere tiste aspekte katoliške vere, ki se njemu zdijo pomembne in v katere sam želi verjeti« (White 2007, 58).

Učinki sekularizacije celo spodkopavajo vero tistih, ki so še do nedavnega trdno stali za svojimi verskimi prepričanji, torej je jasno, da se vezi med katolicizmom in nacionalno identiteto rahljajo.

Sociologi, kot so Durkheim, Parsons in Berger trdijo naslednje: »Religija je najmočnejša takrat, ko v neki družbi velja za samoumevno, kadar pa imajo verniki na izbiro številne konkurenčne alternative, pa ta moč pada« (Durkheim in drugi v Bruce 1999, 268). To se potrjuje tudi na Irskem, ki je od nekoč popolnoma homogene družbe prešla do družbe oziroma posameznikov, ki so izobraženi in imajo pravico do lastne izbire, kar je pripeljalo do verske raznolikosti.

Berger pa to dodatno podpre s tezo, da se teologija v pluralistični družbi neizogibno sooča s krizo (Berger v White 2007, 58).

O krizi pa očitno govorijo tudi statistični podatki. Pred petdesetimi leti je Irska veljala za eno izmed najbolj religioznih držav v Evropi, ankete, ki jih je izvedla GIA (Gallup international association)¹⁴ leta 2011, pa kažejo, da je Irska med desetimi državami z največ ateisti na svetu. V tej anketi so 50.000 ljudem iz 57 držav postavili isto vprašanje, in sicer, naj se neodvisno od obiskovanja verskih obredov opredelijo kot verniki, neverniki ali ateisti.

Najobsežnejše raziskovanje človeških vrednot v Evropi *European values study* (EVS), je primerjalo leti 1999 in 2008. Rezultati so pokazali, da se je leta 1999 76 % vprašanih Ircev opredelilo za verne in 22 % za neverne. Leta 2008 se je za verne opredelilo 68 % vprašanih Ircev, za neverne pa 30 % (European Values Study). Ker EVS zaenkrat še nima sodobnejših podatkov, navajam rezultate podobne raziskave, ki pravijo, da je bilo leta 2011 vernih le še 47% Ircev, nevernih pa kar 44 % (Meagher 2012).

Če se ponovno ozremo v irsko zgodovino in primerjamo delež katoličanov med leti 1961 ter 2011, lahko prav tako opazimo veliko razliko. Podatki kažejo, da je od leta 1961 do leta 2011 odstotek tistih, ki ne priznavajo nobene vere, zrastel od 0,04 % na 6 %. Največ Ircev se je za katoličane izreklo prav leta 1961, saj so le-ti predstavljali kar 95 % delež, do leta 2011 pa je delež katoličanov padel na 84 % (Meagher 2012).

---

¹⁴ GIA – vodilno združenje tržnih raziskav in anket v svetu.

Nekateri strokovnjaki opozarjajo, da je izraz »veren« preveč splošen in ga ne moremo uporabljati kot ključno besedo v raziskavi, saj Irci raje uporabljajo izraz »duhoven«. Poleg tega pa nas ti podatki želijo prepričati, da katoliška vera pravzaprav ni v pretirani krizi, saj katoličani še vedno predstavljajo največji delež prebivalstva. Zato si pogledjmo naslednje zanimivo dejstvo. Še leta 2006 se je za katoličane opredelilo 90 % prebivalstva, Europoll anketa, ki so jo izvedli le nekaj mesecev prej, pa je pokazala, da le 72 % ljudi dejansko verjame v Boga. Iz tega je razvidno, da obiskovanje cerkvenih obredov pada. To je pokazala tudi raziskava EVS. Med drugim so primerjali pogostnost obiskovanja cerkvenih obredov na Irskem med letoma 1999 in 2008. Leta 1999 je več kot enkrat tedensko oziroma vsaj enkrat tedensko cerkvene obrede obiskovalo 65 % Ircev, do leta 2008 pa je delež le-teh padel na 44 %. Leta 1999 je delež tistih, ki so cerkvene obrede obiskovali manj kot enkrat letno oziroma skoraj nikoli, znašal 11 %, leta 2008 pa je delež le-teh predstavljal 25 % prebivalstva (European Values study). Zaenkrat se lahko zanašamo na podatke iz leta 2008, saj najnovejših podatkov še ni na voljo, vendar iz vsega že povedanega lahko sklepamo, da se delež tistih, ki obrede obiskujejo večkrat na teden, zmanjšuje, tistih, ki v cerkev zahajajo le ob posebnih priložnostih (krst otroka, pogreb, poroka), pa je vedno več. Kot zanimivost naj izpostavim še to, da se je leta 1970 cerkvenih obredov tedensko udeleževalo več kot 90 % prebivalstva.

Spoštovanje in zaupanje vernikov je cerkev zaradi vrste škandalov v zadnjih dvajsetih letih zapravila sama. Najprej je prišlo na dan dejstvo, da je priljubljeni irski škof postal oče, temu pa so sledila vedno bolj zastrašujoča odkritja – od finančnih spletk, psihičnih in fizičnih kaznovanj, do zlorab otrok ter suženjstva in trpinčenja žensk v magdalenskih domovih. Tako je z zanikanjem, prikrivanjem in izmikanjem pred obtožbami cerkev zagotovo sama glavni krivec za stanje, ki trenutno vlada v državi (upadanje deleža katoličanov, neobiskovanje cerkvenih obredov, nezaupanje v klerikalno vodstvo itd.)

Podatki torej kažejo, da delež pripadnikov katoliške vere pada, še bolj pa pada delež katoličanov, ki obiskujejo verske obrede. Tudi Steve Bruce se strinja, da je ravno to največji pokazatelj krize katoliške cerkve. Mnogi avtorji sicer trdijo, da lahko tradicionalne verske vrednote iz predindustrijskega obdobja preživijo tudi v postmodernem času, saj je vera eden izmed pomembnih načinov samoizražanja. Je pa res, da se te prakse izvajajo izven tradicionalnih okvirov, saj lahko le na ta način preživijo. Izvajanje verskih praks izven tradicionalnih okvirov pa pomeni rahljanje vezi med katolicizmom in nacionalno identiteto, s

čimer katoliška cerkev redno izgublja svoje pripadnike in podpornike.

5 KULTURNI (UMETNOSTNI) POJAVI, KI KRITIČNO PRIKAZUJEJO SPOLNE AKTIVNOSTI V CERKVI

O zlorabah otrok katoliških klerikov so posneli že kar nekaj filmov, prav tako je bilo o tem napisanih veliko knjig. Pri nekaterih gre za grozljive pripovedi žrtev, spet drugi so pri svojem delu polemično naravnani in soočajo cerkev z njenim dvoličnim ravnanjem ter hkrati zahtevajo opravičilo in pomoč pri reševanju problemov, pri nekaterih pa gre za prave znanstvene podvige pri raziskovanju tega družbeno-kulturnega fenomena. Prav vsi pa se nagibajo k vprašanju, zakaj se to dogaja. Kot smo že ugotovili, so odgovori na to vprašanje veliko bolj zapleteni in težje opredeljivi, kot le dejstvo, da so duhovniki, ki živijo v celibatu, spolno disfunkcionalni, ali pa da škofje želijo zgolj zaščititi svoje sodelavce. Izmed mnogih umetnostnih pojavov, ki obravnavajo podobno tematiko, sem izbrala tri, v katerih bom iskala odgovore ter razlage. Te pojave lahko razumemo kot pojave, ki so pomagali izraziti odnos do pojava zlorab, in pojave, ki so prispevali k distanciranju od RKC. V nadaljevanju bom torej поблиže predstavila knjigo, dokumentarni film in dramo.

5.1 Knjiga Zlorabe, molk in laži: spolno nasilje v irski katoliški cerkvi

Knjigo je napisal ameriški raziskovalni novinar Joe Righet. Prve javne obtožbe nasilja znotraj RKC, ki so se pojavile v bostonski nadškofiji, so ga spodbudile k raziskovanju spolnih zlorab nad otroki med duhovniki. Ugotovil je, da so skoraj v vsak primer, posredno ali neposredno, vpleteni irski duhovniki, zaradi česar ga je raziskovalna pot zanesla na Irsko. Tam je поблиže spoznal irsko izražanje katolicizma ter podrobnosti bizarne spolne morale, ki naj bi tam vladala – ugotovil je, da sta spolno nasilje in vsiljena katoliška morala spolnih omejitev ter prepovedi močno povezana.

Ugotovil je tudi, da duhovniške spolne zlorabe niso le »cerkveni problem«, ampak gre za globoko zakoreninjeno pomanjkljivost v družbi na splošno, saj rezultati vplivajo na ogromno aspektov našega vsakdanjega življenja, poleg tega pa v knjigi razkrije, da so zlorabe otrok irskih duhovnikov pravzaprav ogledalo spolnih motenj v samem Vatikanu.

Čeprav gre za majhno državo, je bila Irska glavni »izvoznik« zlorablajočih duhovnikov v Ameriko. Rigert obravnava primer duhovnika, ki ga je kot mladostnika na Irskem zlorabilo več duhovnikov, nato pa je sam zlorabil okoli petdeset deklic in dečkov v Ameriki. Rigert predstavi tudi primer škofa, ki v matični državi nikoli ni imel dekleta, v ameriškem semenišču pa si je za spolno potešitev poiskal mlade dečke. Prav tako izpostavi problem sodelovanja, saj so škofje dejanja opravičevali, zanikali in prikrivali, mnogokrat pa so pri spolnih zlorabah celo sami sodelovali (v obeh državah), Vatikan pa si je ob tem zatiskal oči.

Knjiga je temelj za spoznavanje širine spolnih zlorab, pokaže pa nam dvoličnost cerkvene hierarhije, vse od papeža do navadnih duhovnikov, ter opredeli irsko kulturo in njihovo sporno spolno moralo. Knjiga je primerna za vse tiste, ki jih ta téma zanima, saj ponuja odgovore na marsikatero vprašanje.

5.2 Dokumentarni film *Spolni zločini in Vatikan (Sex crimes and the Vatican)*

Čeprav je problem zlorabljanja mladoletnih oseb pestil Irsko že desetletja, se je dublinski nadškof Diarmuid Martin šele leta 2003 zlomil pod pritiskom javnosti in se soočil z omenjenim problemom. Neodvisna komisija je pod njegovim vodstvom preučila skoraj tri tisoč duhovnikov, ki so službovali v Dublinu po letu 1940. Rezultati, ki so jih objavili leta 2005, so bili zastrašujoči; več kot sto duhovnikov je bilo obtoženih spolnih zlorab otrok, od tega jih je bilo osem pravnomočno obsojenih pedofilije. Irsko RKC je to stalo preko sedem milijonov dolarjev, morali pa so celo prodati del premoženja. Glavna ugotovitev komisije je bila ta, da je vodstvo irske RKC z dolgoletnim prikrivanjem spolnih zlorab dopustilo, da so problematični duhovniki ostali na svojih položajih v cerkvi, s čimer so z lahkoto dostopali do novih žrtev (Modic 2006).

Ta problem prikrivanja spolnih zlorab znotraj katoliške cerkve je bil rdeča nit dokumentarnega filma *Spolni zločini in Vatikan (Sex crime and the Vatican)*. Posnet je bil za BBC-jeve dokumentarne serije in se v veliki meri nanaša na vatikanski dokument, imenovan *Crimen Sollicitations*.

Gre za pravno podlago, ki prikriva zločin nagovarjanja k spolnemu dejanju in ki naj bi očitno ovirala pravice žrtev. Dokumentarni film torej skuša prikazati povezavo med tem dokumentom, zlorabljaljivimi duhovniki, njihovimi žrtvami ter papežem Benediktom XVI. Ta naj bi bil s spornim dogajanjem v cerkvi seznanjen, vendar ni nikoli ukrepal oziroma je ukrepal v skladu z navodili prej omenjenega dokumenta, ki Vatikanu omogoča tajnost oziroma nadzor nad primeri spolnega nasilja znotraj RKC. Vsebuje namreč navodila, kako pred javnostjo prikriti spolno nasilje in kako kaznovati tiste, ki so na nasilje želeli opozoriti (Modic 2006).

Film torej govori o problemu prikrivanja zlorab s strani vodstva RKC, o samih nasilnih dejanjih, žrtvah in storilcih. Vsebuje posnetke pričanja nekaterih duhovnikov, med njimi tudi že omenjenega irskega duhovnika O'Gradyja. Da je pedofil, je cerkev vedela dvajset let, vendar ga ni nikoli prijavila oblastem, ampak le premeščala v druge škofije (najprej iz Irske v ZDA, kjer se je nato selil iz škofije v škofijo). V ZDA so ga obtožili na sedem let zapora, vendar so ga kasneje vseeno deportirali na domačo Irsko, kjer je lahko ponovno delal z otroki, saj na Irskem ni veljal za nevarno osebo. Prikazana je tudi zgodba Seana Fortuna, pedofilskega duhovnika, katerega zločine je prikrival škof Bernard Comiskey. V filmu pa so poleg irskih duhovnikov obravnavani tudi duhovniki iz drugih držav, saj je jasno, da se katoliška cerkev srečuje z nasiljem skoraj po celem svetu.

Dokumentarni film je dvignil veliko prahu, posebno v katoliški cerkvi, ki je bila nad njim ogorčena. Trdijo, da je film manipulacija, s katero želijo papežu Benediktu XVI. pripisati odgovornost za spolno nasilje med duhovniki, čeprav se je vedno zavzemal za to, da se v primerih spolne zlorabe strogo držijo cerkvenega prava. Seveda nihče ne pravi, da se niso držali cerkvenega prava, ravno nasprotno. Glavno načelo je bilo vedno upoštevanje cerkvenega prava, kar spet vodi k dokumentu *Crimen Sollicitation* (Modic 2006).

Spolni zločini in Vatikan je posnel Colm O'Gorman, ki ga je pri štirinajstih letih posilil irski duhovnik, delujoč v škofiji Ferns. Duhovnik Fortune je bil obtožen šestinsdesetih primerov nespodobnega obnašanja in drugih hujših spolnih dejanj. Leta 2002 je Colm z BBC-jem pričel z raziskavo, imenovano »*Suing the pope*«, ki je pripeljala do odstopa škofa Brendana Comiskeya (škofija v Fernsu). Colm si je nato prizadeval za vladno preiskavo, ki je pripeljala do poročila *Ferns report*.

5.3 Film *Sestre magdalenke*

Magdalenski domovi so na Irskem obstajali okoli dvesto let in v tem obdobju je deset takih ustanov sprejelo več kot deset tisoč mladenk, starih približno dvajset let. Varovanke so bile v glavnem dekleta, obsojena zaradi prostitucije in manjših prekrškov, veliko pa je bilo tudi takih, ki so na sramoto družine rodile izvenzakonskega otroka in so bile tja poslane za pokoro. Razmere v teh domovih absolutno niso sledile standardom, ki bi jih od njih pričakovali, poleg tega pa so bili tudi vzroki, zakaj dekleta pošiljajo tja, precej nejasni. Dekleta, ki so v domovih trdo garala, za svoje delo niso bila plačana, prav tako za nudenje zavetja niso bile plačane redovnice. Ker pa so bile redovnice takrat edine, ki so želele delati s sirotami in prestopnicami (in to brezplačno), je bila za državo to seveda ugodna rešitev.

Film je posnet po resničnih dogodkih in opisuje usodo irskih mladenk, ki so bile zaradi strogih moralnih načel, ki so vladale na Irskem, nameščene v nekakšne popravne domove pod vodstvom katoliških redovnic. Originalen naslov filma je *The Magdalene sisters*, prvič pa je bil na velikih platnih predvajan leta 2002. Film je napisal in režiral Peter Mullan, ki pravi, da je bil film posnet, ker žrtve magdalenskih domov niso bile nikoli deležne zaključka v smislu priznanja, odškodnine ali opravičila. Bivša stanovalka magdalenskega doma Mary-Jo McDonagh je Mullanu celo priznala, da so bile razmere v teh azilih še veliko hujše, kot je to prikazano v filmu.

Zgodba se v filmu odvija leta 1964 in govori o štirih mladenkah: Margaret, Bernadette, Rose in Crispini. Vse so bile vsakodnevno podvržene neizmerni krutosti in nasilju, ki so ga nad njimi izvajale matere prednice, sestra Bridget in druge, le-ta pa je prikazana kot izredno sadistična, na trenutke celo nečloveška oseba. Ena izmed najbolj ponižujočih scen v filmu je tista, v kateri dekleta po tuširanju gola stojijo v vrsti, sestre pa medtem ocenjujejo, katera ima večjo zadnjico in prsi, katera ima več sramnih dlak itd. Poleg spolnih zlorab, ki so jih zakrivilo nune, pa smo v filmu priča tudi spolnim zlorabam duhovnika.

Ne moremo mimo dejstva, da so bili na nek način vsi Irci vpleteni v dogajanje v magdalenskih domovih. Ljudje so dobro vedeli, da je na primer njihova hčerka, sestra,

prijateljica, sorodnica odšla v dom in da teh deklet ne čaka rožnata prihodnost. Poleg tega so tudi irske državne oblasti močno vpletene v dogajanje, kar je v filmu nazorno prikazano. Film je bil deležen mnogih pozitivnih kritik. Leta 2003 je zasedel dvajseto mesto v kategoriji najbolje ocenjenih filmov tistega leta in se znašel na kar nekaj ameriških lestvicah najboljših filmov. Poleg tega pa je na beneškem filmskem festivalu leta 2002 prejel najvišjo nagrado, zlatega leva.

6 ZAKLJUČEK

Nihče nima pravice prizadeti otroka na način, ki ga bo zaznamoval do konca njegovega življenja. Mogoče bo slišati nenavadno, pa vendar bi lažje razumela, če bi takšno nagnusno dejanje, kot je zloraba otroka, storil nekdo, ki ne živi po strogih moralnih načelih in ne pozna osnov etike in človeškega dostojanstva, ne pa oseba, ki je svoje življenje posvetila bogu in se z življenjem v celibatu odpovedala telesnosti. Duhovniki so nekoč v družbi uživali poseben status zaupanja in ugleda, verniki so jih spoštovali, bili pa so tudi nekako višje na družbeni lestvici kot »povprečni« ljudje. In čeprav RKC danes nima več tako zavračujočega odnosa do spolnosti kot nekoč, so njeni uslužbenci še vedno dolžni spoštovati svetost celibata. Majhen odstotek duhovnikov to res spoštuje, vendar se je potrebno zavedati, da poleg ostalih dejavnikov tudi celibat predstavlja del problema, saj je v krščanskih cerkvah brez celibata teh problemov manj.

V svojem diplomskem delu kot največji problem izpostavljam duhovnike, ki izkoristijo svojo moralno in duhovno avtoriteto ter zlorabijo otroke, ki jim slepo sledijo v duhovnem smislu. S tem prekršijo zaobljubo vzdržnosti, izdajo cerkev in religijo, zlorabijo zaupanje staršev in seveda otroka ranijo na način, ki ni nikoli povsem ozdravljiv.

Na začetku sem se spraševala, zakaj je ravno med irskimi duhovniki toliko spolnih zlorab. Najprej nam pride na misel seveda obvezen celibat. Se strinjam, da le-ta absolutno vpliva na izredno visok delež duhovnikov, ki zlorabljujejo, vendar je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da je v irski družbi na splošno prisotno ogromno spolnega nasilja, ki ni omejeno le na duhovniške zlorabe. Cerkev in družba sta v preteklosti delovali z roko v roki, saj je cerkev spodbujala zatiranje spolnosti, družba pa je to sprejemala in podpirala. Tako je večina Ircev živela v celibatu in zatirala seksualno izražanje, kar Rigert poimenuje kar kulturni celibat. Torej je jasno, da sta spolna vzdržnost in spolno nasilje nekako povezana, vendar sem med pisanjem naloge ugotovila, da so na Irskem prisotni še drugi pomembni dejavniki, ki v povezavi s celibatom postanejo problematični in sooblikujejo zlorabljučo osebnost. Sem spadajo alkoholizem, irska semenišča, spolna usmerjenost, neprijetne spolne izkušnje v otroštvu, vloga očeta in matere itd. Da se je zgodba na Irskem razvila v to smer, je vsekakor kriv tudi sam katolicizem, ki se je v času britanske nadvlade na Irskem močno okrepil in Irce povezal v enovito celoto. Cerkev si je zagotovila pomemben položaj v družbi in vplivala na

življenja vseh Ircev, zaradi česar si je lahko tudi privoščila vrsto škandalov, ki jih je zaradi mehanizmov in zakonov, ki jih je vodila irska RKC, še danes težko dokazati in preganjati. Cerkev je vrsto let problem spolno nasilnih duhovnikov obravnavala na interni način, ki je deloval po principu zanikanja, molka in prikrivanja. Tako se je cerkev obvarovala pred škandali, ki bi utegnili omajati njeno moralno in duhovno avtoriteto. Na ta način so najbolj trpele žrtve nasilnih prestopkov, ki jim je cerkev z odrekanjem pomoči onemogočila preboleti zlorabo. Prav tako ni zaščitila potencialnih žrtev pred storilci, saj je le-te premeščala iz župnije v župnijo.

Tako je cerkvi uspelo ohraniti svojo moč in nadzor nad vsem, kar se je v državi dogajalo. Zaradi tega je bilo pravzaprav nemogoče spregovoriti o grozotah, ki so se dogajale za zaprtimi vrati cerkva. Ko je Irsko zajela nizka, vendar zelo pomembna stopnja modernizacije, so na plan počasi začele prihajati različne zgodbe o duhovniških zlorabah, saj se je popolna cenzura medijev, ki je vladala do takrat, nekoliko omehčala. Posledice razkritja spolnih zlorab so ogromne in irska RKC za to plačuje davek predvsem danes. Stopnja sekularizacije je na Irskem izredno visoka, na cerkev pa pritiska tudi Vatikan in jo sili, da se sooči s spolno nasilno preteklostjo. Tako je po besedah nekaterih poznavalcev cerkev na Irskem trenutno deležna duhovne in moralne prenove. Če ukrepi RKC zoper duhovniško nasilje ne bodo učinkoviti, lahko na Irskem pričakujemo celo vedno večjo sekularizacijo. Že sedaj je padec odstotka katoličanov očiten, še večji padec pa se je pokazal pri obiskovanju cerkvenih obredov. Steve Bruce se strinja, da je ravno slednje pravi pokazatelj sekularizacije in upadanja moči katoliške cerkve, saj večina irskih katoličanov cerkev obiskuje le še ob posebnih priložnostih, največ trikrat do petkrat na leto.

Vsi škandali so tako igrali pomembno vlogo pri zmanjšanju moči cerkve v družbi; zmanjšal se je delež pripadnikov katoliške vere, še bolj pa se je zmanjšalo vključevanje vernikov v cerkvene obrede. Kljub vsemu religija še vedno ostaja pomemben del Irske, cerkev pa je kot institucija izgubila svoj moralni monopol, medtem ko je duhovnost še vedno prisotna. Ob zaključnih razmišljanjih sem torej prišla do sklepa, da lahko obe svoji hipotezi potrdim, saj je določena stopnja sekularizacije res bila nujna, da je prišlo do razkritja spolnih zlorab v RKC. Po tem, ko se je vsul plaz obtožb in odkritij, pa so se sekularizacijski učinki le še povečali, tako v smislu upada zaupanja v RKC kot tudi zmanjšanja števila vernikov. Krivdo za to pa vsekakor nosi nihče drug kot cerkev sama.

7 LITERATURA

1. Beckford, A. James. 2003. *Social theory & religion*. Cambridge: University press.
2. *Bishop Accountability*. 2005. *The Ferns Report*. Dostopno prek: http://www.bishop-accountability.org/reports/2005_10_Ferns/ferns_2_0_abuse_abusers.pdf (17. november 2015).
3. Bruce, Steve. 1999. *Modernisation, religious diversity and rational choice in eastern Europe*. Dostopno prek: http://biblicalstudies.org.uk/pdf/rss/27-3-4_265.pdf (31. marec 2015).
4. Cruise O'Brien, Conor in Maire Cruise O'Brien. 1994. *Ireland: A concise history*. Singapur: C S Graphics.
5. Dorney, John. 2012. *The Irish Civil War: A brief overview*. Dostopno prek: http://www.theirishstory.com/2012/07/02/the-irish-civil-war-a-brief-overview/#.VD5A_1aSO2y (15. oktober 2014).
6. *European Values study*. Dostopno prek: <http://www.europeanvaluesstudy.eu> (20. junij 2015).
7. Ferriter, Diarmaid. 2004. *The transformation of Ireland 1900–2000*. London: Profile books Ltd.
8. Finnegan, Richard B. in Edward T. McCarron. 2000. *Ireland: Historical echoes, contemporary politics*. Colorado: Westview press.
9. Grgič, Jožica. 2012. *Zvečer zlorabljal, zjutraj dajal hostijo*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/zvecer-zlorabljal-zjutraj-dajal-hostijo.html?iskalnik=Kulturna%20redakcija> (3. april 2015).
10. Inglis, Tom. 2005. *Origins and legacies of Irish prudery: sexual and social control in modern Ireland*. Dostopno prek: http://idesweb.bc.edu/isr/system/files/Inglis_Sexuality_socialcontrol.pdf (30. september 2014).
11. Kalbian, Aline H. 2005. *Sexing the Church; gender, power, and ethics in contemporary Catholicism*. Bloomington: Indiana University press.
12. MacManus, Seumas. 1979. *The story of the Irish race: a popular history of Ireland*. New York: Cosimo, Inc.
13. Martin, David. 1993. *A general theory of secularization*. Hampshire: Basil Blackwell & Mott.

14. Meagher, Michelle. 2012. *Is Ireland Losing Its Religion?* Dostopno prek: <http://irishamerica.com/2012/09/is-ireland-losing-its-religion/> (21. marec 2015).
15. Modic, Max. 2006. *Spolni zločini in Vatikan*. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/92605/spolni-zlocini-in-vatikan/> (21. april 2015).
16. Poštrak, Marinka. 2012. *Laži in dvomi*. Dostopno prek: <http://www.veza.sigledal.org/prispevki/lazi-in-dvomi> (27. oktober 2014).
17. Rigert, Joe. 2010. *Zlorabe, molk in laži: spolno nasilje v irski katoliški cerkvi*. Mengeš: Ciceron.
18. Savage, Robert J. in James M. Smith. 2003. *Sexual abuse and the Irish church: Crisis and responses*. Dostopno prek: [https://www2.bc.edu/~smithbt/Sexual%20 Abuse%20and%20 the%20Irish%20Church_%20Crisis%20and%20Responses.pdf](https://www2.bc.edu/~smithbt/Sexual%20Abuse%20and%20the%20Irish%20Church_%20Crisis%20and%20Responses.pdf) (23. september 2014).
19. Smith, James M. 1966. *Ireland's Magdalen laundries and the nation's architecture of containment*. Indiana: University of Notre Dame.
20. Sperry, Len. 2008. *Spolnost, duhovništvo in cerkev*. Celje: Mohorjeva družba.
21. Valenčič, Erik. 2011. *Na poti do utopije*. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/53952/na-poti-do-utopije/> (21. april 2015).
22. White, Timothy J. 2007. *Catholicism and nationalism in Ireland: From fusion in the 19th century to separation in the 21th century*. Dostopno prek: http://www.westminster.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0020/20099/004WPCC-Vol4-No1-Timothy_J_White.pdf (23. september 2014).